

MUZEUL ETNOGRAFIC AL MOLDOVEI IAȘI, SURSĂ DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE PENTRU CREAȚIILE ACTUALE – COLABORARE ÎNTRE ETNOGRAF ȘI CREATOR

Emilia Pavel
Gabriela Moga Lazăr

În cele ce urmează mă voi referi la strânsa legătură ce a existat între Muzeul Etnografic al Moldovei Iași, Școala Normală „Vasile Lupu” Iași, fostul Liceu pedagogic și Cooperativa de Artă populară și artizanat „Miorița” din orașul Iași, în domeniul orientării creațiilor actuale, pe linia tradiției.

Colaborarea noastră cu Cooperativa de artă populară și artizanat „Miorița” din orașul Iași, va constitui tema unei alte expuneri.

Subliniem, fructuoasa colaborare, între muzeografi de la Muzeul Etnografic al Moldovei Iași, între subsemnata și Școala Normală „Vasile Lupu”, prin profesoara Gabriela Moga Lazăr, talentata artistă, care în creațiile sale, ne redă într-o manieră modernă, motivele de pe lăicerele și scoarțele moldovenești. Tapiseriile Gabrielei Moga Lazăr, pe care ni le prezintă în expoziția intitulată „Flori peste timpuri”, organizată de noi la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, între 17-19 octombrie 1996, cu prilejul Colocviului Național de Pedagogie Muzeală, sunt valori de artă autentică, rezultat al unei strânse colaborări între etnograf și creator și care se încadrează armonios în noua arhitectură a interioarelor moderne.

„Și dacă veșnicia s-a născut la sat”¹, cum spune Lucian Blaga în „Elogiul staului românesc”, expoziția de tapiserii a Gabrielei Moga Lazăr, constituie un omagiu adus harnicului și talentatului nostru popor, care în timpuri grele, a știut să-și păstreze ființa etnică, creând o cultură unică și neîntrecută, ce ne definește ca popor și ca ființă națională. Expoziția Gabrielei Moga Lazăr, aduce în contemporaneitate ornamentica scoarțelor și lăicerele moldovenești, prelucrată în tapiserii. Florile Gabrielei Moga Lazăr, reprezintă o sinteză a spiritualității românești. Ele sunt suflet din sufletul neamului românesc, care unesc prin tradiție pe românii de pretutindeni. Tradiția, spune Lucian Blaga, „este matricea stilistică în stare binecuvântată”².

La baza acestei expoziții, stă colecția de scoarțe și lăicere a Muzeului Etnografic al Moldovei Iași, remarcabile valori de patrimoniu cultural național, care au constituit sursa de inspirație în creația talentatei artiste.

După cum am menționat, expoziția exprimă o strânsă colaborare între etnograf și creator. Îndrumarea și documentația științifică pusă la dispoziție de

---

1. Lucian BLAGA, Elogiul satului românesc, București, 1937, p. 6.

2. Titus POPESCU, Specificul național în doctrinele estetice românești, Cluj-Napoca, 1977, p. 245.

etnograf, i-au dat posibilitatea Gabrielei Moga Lazăr să preia de pe lăicerele și scoarțele moldovenești, cele mai autentice și străvechi motive de tradiție multimilenară, pe care le-a interpretat și transpus în tapiserii unicate.

Motive ca pomul vieții, bradul, romb, zig-zagul, spirala, pasărea, crucea, pot fi urmărite ca motive decorative din cele mai îndepărtate culturi neolitice, traco-getice, dacice și în arta populară nu numai pe lăicere și scoarțe, ci și pe alte creații, cum sunt obiectele de lemn crestate, ceramica, cusăturile, confirmând unitatea în varietate a artei populare românești.

Arheolog Marija Gimbutas, de origine lituaniană, fost profesor la Universitatea din Los Angeles, California, SUA, afirmă cu privire la țara noastră „România este vatra aceea ce am numit vechea Europă, o entitate culturală, cuprinsă între 6500-3500 î.e.n., axată pe o societate matriarhală, teocratică, pașnică, iubitoare și creatoare de artă, care a precedat societățile indoeuropenizate, patriarhale, de luptători din epocile bronzului și fierului”³.

Regretatul academician C.C. Giurăscu, la Congresul de tracologie din septembrie 1976, referitor la istoria poporului român susținea: „Suntem unul din cele mai vechi popoare din Europa cu o vechime de peste 4000 de ani și intrăm în istorie cu tracii, în epoca bronzului.”

Istoricul și criticul de artă francez, Henri Focillon, care a cunoscut țara noastră și care în anul 1932 a vizitat Universitatea din Iași, amintind de arta populară românească afirmă: „Originea acestei arte, vine din adâncuri, încât credem că găsim în ea, primul sistem de semne pe care l-a creat omul. Ea nu supraviețuiește, ci ea trăiește.”⁴ În scrierile sale Mircea Eliade, cu privire la patrimoniul comun al Culturii Europene susține: „Culturalicește ca și spiritualicește, Europa se întrecește cu tot ce a creat și a păstrat spațiul carpatico-balcanic”... Avem motive să credem, că spațiul în care s-a întruchipat Zamolxis, Orpheu și misterele Mioriței și ale Meșterului Manole, nu și-a secătuit izvoarele de creație”⁵.

Scoarțele și lăicerele sunt documente de cultură materială și spirituală, limbaje purtătoare de mesaje artistice, a căror evoluție respectă și se supune mutațiilor economice, sociale, morale și estetice.

Din punct de vedere morfologic, ornamentica scoarțelor și lăicerele moldovenești excelează printr-o variată gamă de motive geometrice și negeometrice (liber desenate), iar din punct de vedere semantic, prin valoroase creații fitomorfe, zoomorfe, astrale, antropomorfe și scheomorfe.

În domeniul creației apare unitatea stilistică a artei noastre populare, manifestată prin compoziții ornamentale, paletă cromatică, legi decorative, simetrie, ritm, alternanța dinamică și concepție estetică. Artă populară se constituie ca o disciplină social-istorică, cu caracter atât etnologic cât și estetic. Evidențiem calitățile estetice ale artei populare românești, cum sunt autohtonitatea, originalitatea, unitatea stilistică în varietate și perenitatea sa, care o situează în prim plan al culturii și artei populare mondiale.

3. Marija GIMBUTAS, *Civilizație și cultură*, București, 1989, p. 49.

4. Tancred BĂNĂȚEANU, *Portul popular românesc*, București, 1965, p. 7.

5. Mircea ELIADE, *Destinul culturii românești*, REF. Tom. 39-3-4 1994, p. 207.

Sub unghiul dominației și al dozajului, susține Lucian Blaga, descoperim că în ornamentica românească, suveranitatea geometrismului drept liniar și al figurației stilizate e mai hotărâtă decât în altă parte, iar dozajul între geometric și motive organic stilizate, nicăieri așa de echilibrat. Arta populară excelează, așadar printr-o consecvență stilistică de mare accent"⁶.

Referitor la scoarțe Lucian Blaga își exprimă admirația „Cât echilibru și câtă măsură în întrebuițarea elementelor decorative și a câmpurilor". Ornamentistica, spune mai departe Blaga, „prin născocirile ei liniare, prin ritmica și prin culorile utilizate, trebuie privită ca expresie directă, ca spovedanie și comunicare a unui duh. Ornamentica fiind depozitarea unor taine colective, din avântul sau din frăgezimea unei linii, din preferința arătată dreptei sau arcului, din accentul pun pe masa compactă sau pe motivul rarefiat, din sublinierea figurației naturale sau a geometrismului abstract, se poate cu ajutorul intuiției, a puterii analitice necesare și a empatiei, reconstitui oarecum grafologic, duhul unei populații"⁷. Artistica anonimă, mesageră a gândurilor și idealurilor colectivității, ai celor ce suntem de mii de ani aici, în spațiul carpato-dunăreano-pontic, a știut să îmbine culorile, să stilizeze motivele, să ne redea în ornamente, în semne și simboluri, idei și mesaje, ale unei gânduri magice multimilenare.

Colaborarea noastră ca muzeograf cu Liceul pedagogic „Vasile Lupu" prin profesoara Gabriela Moga Lazăr, s-a axat pe cunoașterea de către artistă și eleve a celor mai autentice și reprezentative scoarțe și lăicere cu o străveche ornamentică existente în colecțiile Muzeului Etnografic al Moldovei, Iași.

Muzeul Etnografic al Moldovei din Iași, inaugurat la 16 februarie 1958, prezintă într-o sinteză științifică, civilizația populară a satului tradițional din Moldova. Exponatele sunt etalate pe teme și zone etnografice, începând cu ocupațiile din Moldova, industriile și meșteșugurile țărănești, instalațiile tehnice populare, ceramica, prelucrarea artistică a lemnului, interioare, lăicere, scoarțe, port popular și obiceiurile din Moldova.

În etapa actuală, când au loc transformări radicale în structura satului tradițional, o importantă activitate științifică și educativă a muzeului, este îndrumarea și orientarea creației actuale pe linia tradiției.

În momentul de față, are loc o întrepătrundere a civilizației rurale cu civilizația urbană. La interferența a două sfere stilistice contradictorii, în domeniul creației, apar, nonvalori, adică creații hibride pe care noi le numim Kitsch.

În satul tradițional creația artistică populară este anonimă. În prezent creatorul este autor, care organizează expoziții cu propriile creații, cum ne-a oferit în acest cadru, talentata artistă Gabriela Moga Lazăr, expoziția intitulată „Flori peste timpuri" în care sunt prezentate 60 de lucrări.

Până ajunge la creație, artistul se documentează, sprijinindu-se pe argumente științifice, pe care le transmit emițătorii, specialiștii muzeografi, în domeniul ce-l abordează.

6. Lucian BLAGA, Trilogia culturii, cap. Spațiul Mioritic, Duh și ornamentică, București, 1969, p. 212-214.

7. Lucian BLAGA, Trilogia culturii, 1969, p. 214.

Din dorința de a face cunoscută elevilor, arta populară tradițională din Moldova, cu referiri directe la scoarțe și lăicere, profesoara Gabriela Lazăr s-a adresat cu peste două decenii în urmă Muzeului Etnografic al Moldovei Iași, respectiv subsemnatei care răspundeam și de Sectorul Țesături.

Rugămintea domniei sale, era de a-i oferi o documentație științifică cu privire la creațiile artistice populare din Moldova, în domeniul Țesăturilor, a scoarțelor și lăicerelor. Originea sa transilvană o făcea, cu atât mai mult îndreptățită, să se adreseze muzeului, în scopul cunoașterii zonelor etnografice moldovenești și specificul acestora.

De la primul dialog, pe care l-am avut cu profesoara Gabriela Moga Lazăr, am căzut de acord asupra colaborării noastre, care a fost acceptată cu mult interes.

În acest scop, am fixat o întâlnire pentru a stabili un plan de activitate, în funcție de nivelul de pregătire al elevilor.

Cu această ocazie, am aflat de la profesoară, că în anul școlar 1973-1974 la Liceul pedagogic „Vasile Lupu” din Iași, actuala Școală Normală, existau clase de învățătoare maestre, care după absolvirea școlii, erau obligate să meargă în mediul rural, unde urmau să predea lucru manual. Se impunea, deci, o pregătire profesională temeinică, un învățământ de calitate, o îndrumare științifică, o școlarizare de ținută.

Colaborarea noastră a început cu vizitarea muzeului. În felul acesta, elevele se familiarizau cu exponatele ce urmau să fie prezentate la lecții de artă populară, ținute de noi la școală, în timpul liber al elevelor, deci duminica.

Cursul de artă populară de la Liceul pedagogic s-a ținut pe o perioadă de cinci ani. Se ținea duminica, elevele fiind în internat, nu era nici o problemă cu prezența. De două ori pe lună se prezentau expuneri teoretice, după care urmau discuții, cu privire la scoarțe și lăicere. La predarea lecțiilor ca material didactic, am folosit diapozitive color, realizate după cele mai specifice și autentice creații populare românești, existente în colecțiile muzeului, cu referiri directe la scoarțe și lăicere.

Cele mai importante capitole asupra cărora am insistat la curs, au fost: materia primă, calitatea lânii, prelucrarea ei, vopsitul. Tehnica Țesutului, alesul cu mâna, este alt important capitol definitoriu, în executarea lucrărilor. Ornamentica și cromatică Țesăturilor, a scoarțelor și lăicerelor au fost cele mai substanțiale capitole, care au solicitat mult efort din partea noastră, pentru a le face cunoscute elevelor.

S-a insistat asupra motivelor străvechi, moștenite din cele mai îndepărtate culturi neolitice, traco-getice și dacice, simboluri solare care predomină în ornamentica noastră populară. Ornamentica populară, stilizările și motivele geometrice sunt documente ale continuității noastre etnice.

Culorile naturale, nuanțe de griuri, alb, negru, cafeniu sau culori vopsite în plante, galben, verde, albastru, roșu-vișiniu se foloseau în executarea acestor Țesături. Simion Florea Marian la ședința Academiei Române, din 12

martie 1882 spunea: „Numai româncele știu a colora cu plante și cu foarte puține minerale”⁸.

În compoziția ornamentală motivul decorativ este înconjurat de un spațiu liber, fiind redat așa cum spunea Lucian Blaga: „Într-o formă clasică, în sensul că e măsurată, discretă”⁹.

Consecințele căpătate de eleve la lecțiile de artă populară, au fost completate și cu numeroase vizite la muzeu, la care sectorul textil a fost punctul de atracție.

Elevele au copiat numeroase motive de pe lăicerele și scoarțele existente în colecțiile muzeului, încât Școala Normală „Vasile Lupu” și-a alcătuit cu acest prilej, o bogată arhivă documentară, cu motive specifice scoarțelor și lăicărelor din zona Iași și din Moldova.

Elevele Școlii Normale „Vasile Lupu”, vin din mediul rural – 90%, unde, în momentul de față, datorită mutațiilor care au avut loc, au pătruns unele influențe străine simțului artistic și tradiției poporului nostru. În discuțiile și dezbaterile ce au avut loc, după fiecare lecție, elevele și-au exprimat regretul că în satele din care provin, au dispărut țesăturile autentice tradiționale. În concluzie, ele s-au angajat să fie neobosite propagandiste, a valorilor de patrimoniu cultural-tradițional, explicându-le mamelor și consătenșilor lor, să preia în țesăturile actuale motivele de pe lăicărele și scoarțele tradiționale, existente încă la sate.

După pregătirea teoretică, s-a trecut practic la confecționarea de piese de dimensiuni mici. S-a început cu țesutul copiilor, a replicărilor după lucrările din muzeu, la scară redusă pentru a se putea deprinde și respecta cât mai mult proporțiile. În felul acesta, elevele s-au familiarizat cu cromatică și ornamentica lăicărelor și scoarțelor.

A urmat, etapa a doua, când s-a trecut la prelucrări. Păstrând elementele decorative specifice Moldovei și zonei Iași, profesoara/artista Gabriela Moga Lazăr și-a permis mișcări, poziții noi, cromatică nouă, respectând tradiția. Artista nu a ținut seama de fir în vederea realizării unor tapiserii, dinainte programate, cu teme dinainte propuse, ci drumul pe care l-a urmat, a condus-o spre realizarea lor.

Prelucrările acestea au fost adevărate revelații pentru eleve. Trecerea la lucrări de tapiserie s-a făcut pe nesimțite, pe la sfârșitul anului școlar 1976-1977, cu dibuiri inerente oricărui început, dar și cu reușite pentru ca în anul următor, să se treacă la realizarea unor piese originale, ce demonstrează din plin, cum motivele artei tradiționale de pe lăicerele și scoarțele moldovenești, pot fi valorificate în creații noi, care înfrumusețează interioarele moderne.

Tapiseriile Gabrielei Moga Lazăr, continuă tradiția semnelor și simbolurilor, a ornamenticii scoarțelor și lăicărelor moldovenești, pe care o îmbogățește cu

8. Simion FLOREA MARIAN, Cromatică poporului român, discurs de recepție rostit la ședința Academiei Române, la 12 martie 1882, București, Analele Academiei Române, seria 2, tom 5.

9. Lucian BLAGA, Trilogia culturii, cap. Spațiul Mioritic, duh și ornamentica, București, 1944, p. 280.

noi compoziții ornamentale, variante ale aceluiași motive străvechi, respectând legile estetice enunțate mai sus.

Tapiseriile intitulate „Spicul”, „Pe un picior de plai”, „Din îndepărtate vremi”, „Trandafir de la Moldova”, „Pomul vieții”, „Din trecut în prezent”, „Zorile” sau alte lucrări realizate, sunt valori de artă autentică. Tapiseriile amintite mai sus, sunt primile din creația Gabrielei Moga Lazăr.

Rezultatele la care s-a ajuns în momentul de față, în urma unei susținute colaborări între etnograf și creator, nu sunt niște obiective scontate dinainte, ci au reușit în mod firesc, din împletirea unei munci științifice și educative neîntrerupte.

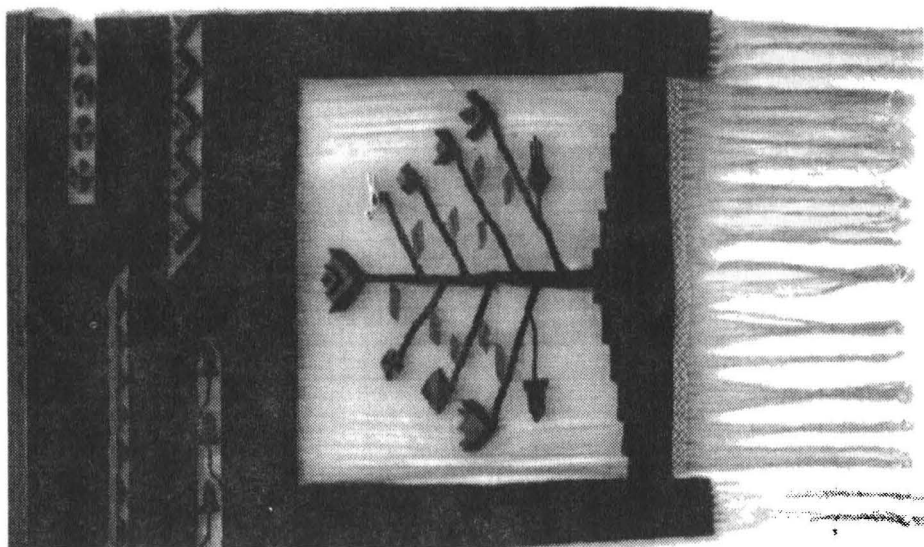
Profesoara Gabriela Moga Lazăr, împreună cu elevele Școlii Normale „Vasile Lupu”, s-au îndreptat spre muzeu, cu scopul de a cunoaște adevăratele comori de artă ale strămoșilor noștri și cunoscându-le să le iubească și prin ele să fie transmise generațiilor viitoare.

Astfel învățătoarele de mâine sunt pregătite cu sprijinul etnografului și a profesoarei, talentata artistă, să devină pasionate propagandiste ale tezaurului cultural național.

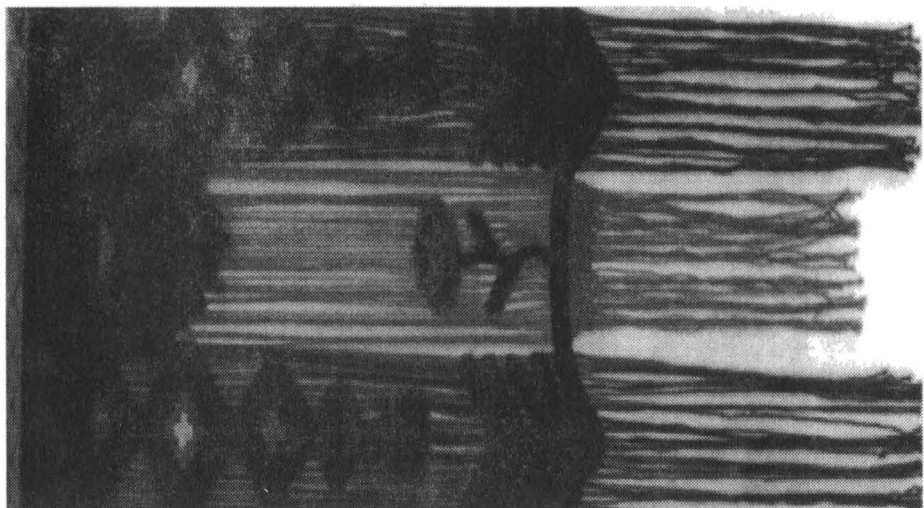
Profesoara Gabriela Moga Lazăr, în expoziția de tapiserii „Flori peste timpuri” ne prezintă creații autentice realizate după ornamentica scoarțelor și lăicercelor existente în colecțiile Muzeului Etnografic al Moldovei din Iași.

Tapiseriile Gabrielei Moga Lazăr au trecut granițele țării, ducând mesajul poporului român în Franța, la Paris, unde artista a organizat 12 expoziții, între anii 1990-1995. Dintre expozițiile organizate, amintim pe cele de la Centrul Cultural al Ambasadei Române din Paris și pe cele de la Masgot, lângă Aubusson. După cum se știe, în Franța la Aubusson, există Centrul Internațional de Tapiserie.

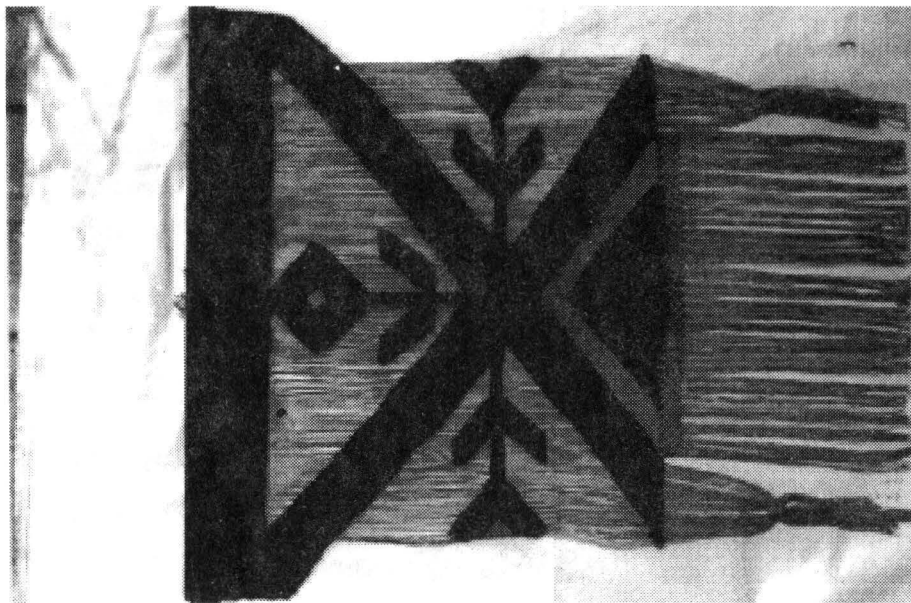
Așa cum a subliniat presa franceză, cu prilejul organizării expozițiilor, arta românească a tapiseriilor Gabrielei Moga Lazăr, au făcut cunoscută în Franța sensibilitatea și talentul poporului român.

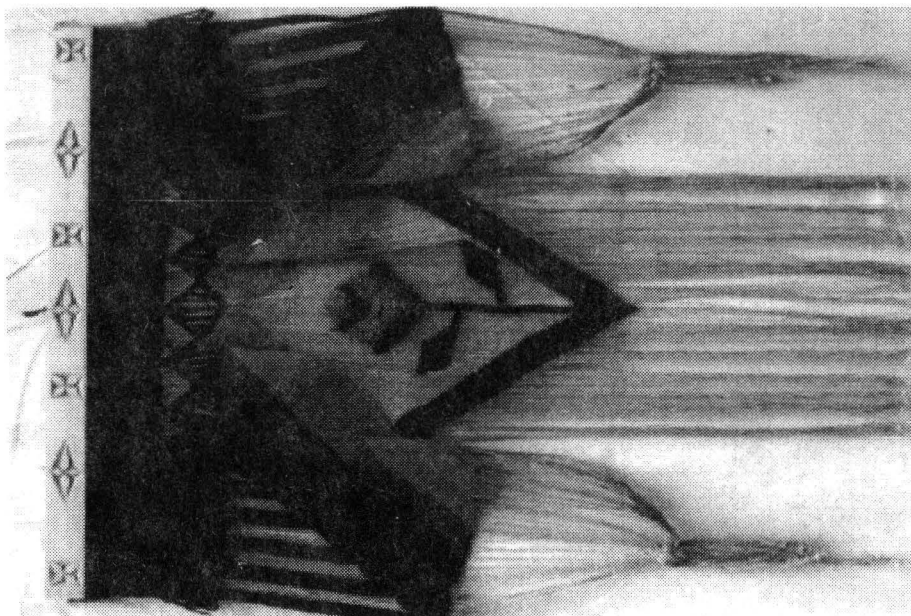
1. Gabriela Moga Lazăr. Pomul vieții din Moldova.

2. Gabriela Moga Lazăr. Pe-un picior de plai

4. Gabriela Moca Lazăr. La răscrucea florilor

3. Gabriela Moca Lazăr. Floare la fereastră

THE ETHNOGRAPHICAL MUSEUM OF MOLDAVIA-IAȘI, INFORMATION AND DOCUMENTATION SOURCE FOR THE TODAY'S CREATIONS – COLLABORATION BETWEEN ETHNOGRAPH AND CREATOR

Abstract

The present article makes a large analysis of an inspiration sources of the creator, their interpretation and transposition in working of the real value, all these are constitute in folk art and ethnographical's collection of the Ethnographical Museum from Moldavia-iași. This wealthy collection has made up, in the long run, a documentation source in the view of achievement of some tapisery works – author Gabriela Moga Lazăr. The collaboration between ethnograph and plastic creator who dates more over 20 years materialized in the vernishing of special exhibitions in the halls of Art Section of the Dacian and Roman Civilization from Deva, on October 1996; exhibition is entitled „Flori peste timp”.

LAZĂR MOGA Gabriela

1. The life tree from Moldavia
2. On a table land foot
3. Flower at the window
4. Flowers at the moment of choice